

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	5
Giriş.....	43
I. Hukuk Başlangıcı Kavramı	43
II. Hukuk Başlangıcı ve Tarihi Süreç	44
1. Humanist Yaklaşım.....	44
2. Olgucu (Pozitiviste) Yaklaşım.....	46
III. Hukuk Başlangıcının Konusu.....	47
IV. Hukuk Başlangıcının İncelenmesi.....	51
V. Hukuk Başlangıcı ve Yöntem	53
1. Felsefi Yaklaşım Tarzı	54
2. Dogmatik Yaklaşım Tarzı	55
3. Hukukun Genel Kuramı Yaklaşımı.....	56

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAYAT-TOPLUMSAL DÜZEN-HUKUK

A. TOPLUMSAL HAYAT

I. Toplumsal Hayatın Dayanağı.....	61
II. Toplumsal Dayanışma	64
III. Toplumsal Çekişme.....	65
IV. Toplumsal İlişkiler	68
V. Toplumsal Yükümlülükler ve Ödevler	70

B. TOPLUMSAL DÜZEN

I. Genel Olarak.....	72
II. Toplumsal Düzen Kurallarının Ortak Özellikleri	77
1. Normatiflik Yönünden.....	77
2. Konu Yönünden	78
3. Kural Koyma Yönünden.....	79
4. Yaptırımı Yönünden.....	79

C. TOPLUMSAL DÜZEN KURALLARININ ÇEŞİTLERİ

I. Din Kuralları	82
1. Genel Olarak	82
2. Toplumsal Düzen Kurallarının Kaynağı Olarak Din.....	83
3. Din Kurallarının İşlevi	86
4. Din ile Hukuk İlişkisi.....	87
a) Amaç Bakımından	87
b) Kaynak Bakımından	87
c) Fark Bakımından.....	88
II. Ahlak Kuralları.....	89
1. Genel Olarak	89
2. Toplumsal Düzen ve Ahlâk.....	90
3. Ahlâk Kuralları Ayrımı.....	91
a) Kişisel ya da Öznel Ahlâk Kuralları	91
b) Nesnel ya da Toplumsal Ahlâk Kuralları	91
4. Ahlâk ve Hukuk İlişkisi	92
5. Ahlâk ve Hukuk Arasında Ayrım.....	94

---

a) Amaç Bakımından.....	94
b) Kaynak Bakımından.....	95
c) Yaptırım Bakımından	95
III. Örf ve Adet Kuralları	96
1. Genel Olarak.....	96
2. Şartları	98
a) Süreklilik.....	98
b) Genel İnanç.....	99
c) Devlet (Hukuk) Desteği.....	100
3. Örf ve Adet Kuralıyla Hukuk Kuralı İlişkisi.....	102
a) Kaynak Bakımından	102
b) Yaptırım Bakımından	102
aa) Teamüller.....	102
bb) Âdetler.....	102
cc) Örfler	103
IV. Görgü Kuralları	103

D. HUKUK KURALLARI

I. Genel Olarak.....	105
II. Hukuk Kuralının Niteliği	105
1. Emir.....	106
2. Biçimcilik	106
III. Hukuk Kuralının Özellikleri	107
1. Hukuk Kuralının Emrediciliği ya da Normatifliği.....	108
2. Hukuk Kuralının Koyucusu Olarak İnsan İradesi.....	108

3. Hukuk Kuralının Yaptırımını Olarak Cebir	111
IV. Hukuk Kuralının Tahlihi.....	111
1. Norm.....	111
2. Ortak Nitelikler.....	113
a) Değer Yargısı.....	113
b) İnsan İlişisini Düzenleme	113
c) Emir.....	113
d) Soyutluk	113
e) Yaptırım	113
V. Hukuk Kuralının Unsurları.....	114
1. Düzenleme Konusu.....	114
2. Emir ya da İrade	114
3. Yaptırım	115
VI. Hukuk Kurallarının Sınıflandırılması	115
1. Emredici Hukuk Kuralları.....	115
a) Genel Olarak.....	115
b) Emredici Kurallar ve Kamu Düzeni	116
aa) Kamu Yararının Korunması	117
bb) Genel Ahlâk ve Adabın Korunması	117
cc) Zayıfların Korunması.....	117
c) Çeşitleri	118
aa) Emredici Hukuk Kuralları.....	118
bb) Yasaklayıcı Hukuk Kuralları	118
d) Emredici Hukuk Kuralları ve Yaptırım	118
aa) Yokluk Yaptırımını.....	118

bb) Butlan.....	119
i) Mutlak Butlanda.....	119
ii) Nisbi Butlan.....	120
cc) Yokluk ile Butlan Arasındaki Fark	121
i) İspat Farkı.....	121
ii) Geçersizlik Farkı.....	121
dd) İptal veya Düzeltme.....	121
ee) Ceza ya da İptal.....	121
2. Tamamlayıcı Hukuk Kuralları.....	122
3. Tanımlayıcı Hukuk Kuralları.....	123
4. Yorumlayıcı Hukuk Kuralları.....	125
5. İlga Edici Hukuk Kuralları	126

İKİNCİ BÖLÜM

A. HUKUKUN TANIMI

I. Tanım Sorunu	127
1. Mantıki Bakımdan Hukuk.....	127
2. Mahiyeti Bakımından Hukuk	127
a) İnsan Ürünü Olduğu Görüşü.....	128
b) Çeşitli Diğer Görüşler	128
aa) Aristoteles'in Görüşü	128
bb) Aquinalı Thomas'nın Görüşü.....	129
cc) Kant'ın Görüşü.....	129
dd) Jhering'in Görüşü	129
ee) Duguit'nin Görüşü	129

ff) Holland'ın Görüşü	129
i) Dışa Yansıyan Davranış.....	129
ii) Egemen Gücün Belirlemesi	129
iii) Kurallardan Oluşma.....	129
iv) İlişkileri Düzenleme.....	129
3. Konusu Bakımından Hukuk.....	130
4. Amacı ve Kaynağı Bakımından Hukuk.....	130
5. Sosyolojik Gerçeklik Bakımından Hukuk	130
II. Hukuk Tanımlarının Tipolojisi ve Değerlendirme	133

B. HUKUKUN İŞLEVLERİ

I. Düzen	138
1. Hukuk Düzeni ve Barış.....	139
2. Hukuk Düzeni ve Güvenlik.....	139
3. Hukuk Düzeni ve Eşitlik.....	140
4. Hukuk Düzeni ve Özgürlük	141
II. Toplumsal İhtiyaçların Karşlanması.....	142
1. Biyolojik İhtiyaçların Karşlanması.....	142
2. İktisadi İhtiyaçların Karşlanması.....	143
3. Siyasal İhtiyaçların Karşlanması	143
4. Kültürel İhtiyaçların Karşlanması	143
III. Adalet İşlevi ya da Amacı.....	144
1. Genel Olarak	144
2. Adaletin Çeşitli Anlamları	149
a) Öznel (subjective)-Nesnel (objective) Anlamı.....	149

b) Kanuni Adalet-Kanunüstü Adalet Anlamı	150
3. Adaletin Çeşitleri	151
a) Hukuk Dışı Adalet.....	151
b) Hukuki Adalet.....	152
aa) Denkleştirici (Düzeltici) Adalet.....	153
bb) Dağıtıcı Adalet.....	154
cc) Toplumsal Adalet.....	155
4. Adalet ve Nasafet.....	156

C. HUKUK VE YAPTIRIM

I. Genel Olarak Yaptırım.....	158
II. Hukukta Yaptırım Sorunu.....	160
1. Yaptırımsız Hukuk Kuralı Olabilir Görüşü.....	161
2. Yaptırımsız Hukuk Kuralı Olamayacağı Görüşü.....	161
a) Hukuken Anlamsız Kurallar	161
b) Bağımlı Kurallar	162
III. Yaptırım Çeşitleri	164
1. Özel Hukukta Yaptırım	164
a) Zorla İcra.....	164
b) Zararın Tazmini.....	165
c) Yapılan İşlemin Geçerli Olmaması	166
aa) Yokluk	166
bb) Butlan.....	167
aaa) Mutlak Butlan	167
bbb) Nisbi Butlan	168

cc) Mutlak Butlan-Nisbi Butlan Arasındaki Fark	168
2. Kamu Hukuku Alanında Yaptırımlar	169
a. Ceza	169
b. İdare Hukuku Alanındaki Yaptırımlar	170
aa) “Yokluk” Yaptırımı	170
aaa) Maddi Yokluk	171
bbb) Yok Hükümünde Sayma	171
bb) Geçersizlik	171
IV. Yaptırımın Tarihi Gelişimi.....	172
1. Şahsi Öç Alma.....	172
2. Kısas	173
3. Modern Mahkeme Sistemi ve Yaptırım.....	174

D. HUKUK KAVRAMI VE ÇEŞİTLİ ANLAMLARI

I. Genel Olarak.....	175
1. Nesnel ve Öznel Hukuk	176
2. Yürürlü (<i>Mer’i, Müsbet, Pozitif</i>) Hukuk.....	176
3. Doğal/İdeal Hukuk	177
II. Hukuk Bilimi.....	177
1. Pozitif Hukuk Bilimi (<i>Dogmatik Hukuk</i>) ve Hukuk Dogmatığı	178
2. Hukuk Tarihi	178
3. Hukuk Siyaseti	179
III. Hukuka Yardımcı Bilimler.....	180
1. Hukuk Felsefesi.....	180

2. Hukuk Sosyolojisi	181
3. Adli Tıp	181
4. Adli Psikoloji	182

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKUK SİSTEMLERİ

A. GENEL OLARAK SİSTEM

B. ROMA HUKUK SİSTEMİ

I. Genel Olarak	186
II. Siyasi Dönemler ve Organlar	187
1. Magistra	188
2. Senatus	189
3. Halk Meclisleri	190
4. Roma Halkı	191
a. Civitas	192
b. Gens	193
c. Clientes	194
d. Familia	195
III. Roma Hukukunun Kaynakları ve Dönemleri	196
1. Eski Hukuk Dönemi	197
a. İus Civile	197
b. 12 Levha Kanunu	198
2. Klasik Hukuk Dönemi	201
a. Praetor Hukuku ve Koruma Araçları	202
aa. Praetor Davaları	206

bb. Defiler	207
cc. Eski Hale Getirme	207
dd. İnterdictum'lar	207
ee. Missio in Possessionem	208
b. Senatus Kararları	208
c. Hukuk Bilimi	209
d. İmparator Emirnameleri	212
aa. Edicta	212
bb. Rescripta	213
cc. Decrata	213
dd. Mandata	213
3. Klasik Sonrası (Postklasik) Dönem	214
a. İustinianus Öncesi Evre	214
b. İustinianus Dönemi ve Corpus İuris Civilis	217
aa) İstitutiones	218
bb) Digesta	219
cc) Codex	220
dd) Novellae	221
IV. İustinianus Sonrası Roma Hukuku	221
1. Skolastik Akım	223
a. Glossator'lar	223
b. Postglossatorlar ya da Commentatorlar	224
2. Hümanist Akım	225
V. Roma Hukuku ve Cermen Hukuku	226

C. COMMON LAW SİSTEMİ

I. Kaynakları.....	229
1. Anglo-Sakson Kanunları	229
2. Common Law ve Kaynakları.....	231
a. Örf ve Adet Hukuku	231
b. İçtihat ve Jüri.....	232
c. Feodal Hukuk	233
d. Kilise Hukuku	234
e. Ticaret Hukuku.....	235
3. Equity Hukuku.....	236
4. Yasalar.....	237
II. İngiliz Hukukunun Özellikleri	238
1. Tedvin Edilmemiştir.....	238
2. Örf ve Adet Asli Kaynaktır	238
3. İçtihadi Niteliktedir	239
4. Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı Yokluğu	239
a. Tüzel Kişilik Yokluğu.....	240
b. Devlet Kavramı Yokluğu.....	240
5. Yargı Birliği ve Jüri Sistemi.....	240
6. Savcılık sistemi Yokluğu.....	241

D. İSLAM HUKUKU SİSTEMİ

I. “İslam Hukuku” Kavramı.....	241
II. “Fıkıh” Kavramı.....	244
1. Sözlük Anlamı	244

2. Kavram Anlamı	244
3. Fıkıhın Özellikleri	245
a. Esası İlahi Vahiydir	245
b. Hayatın Bütün Gereklerine Şamildir.....	245
c. Helal ve Haram	246
d. Cezanın Dünyevi ve Uhrevi Olması	246
e. Maslahat.....	246
f. Bekâ ve Sürekli Uygulanmaya Açıktır	246
4. Fıkıhın Konusu	246
III. Şer’i veya Şeriat Kavramları	247
IV. Fıkıhın Kaynakları.....	248
1. Kitap: Kur’an.....	248
2. Sünnet/Hadis	249
3. İcma	250
4. Kıyas	252
V. İslam Hukukunun Yöntemi	254
VI. Genel Gözlem.....	255

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A. POZİTİF HUKUKUN KAYNAKLARI

I. Hukukun Kaynağı ve Kökeni Kavramı	261
1. Yaratıcı kaynak.....	261
2. Biçimsel Kaynak	262
3. Bilgi Kaynağı	263
II. Hukukun Kaynakları.....	263

---

1. Yazılı Hukuk.....	264
2. Teamüli Hukuk	268
3. Yazılı Hukuk-Teamüli Hukuk İlişkisi.....	270
a) Uygulama Bakımından	270
b) Genel Kural-Özel Kural İlişkisi Bakımından	270
aa) Genel Kural.....	271
bb) Özel Kural	271

B. POZİTİF HUKUKUN KAYNAKLARI ÇEŞİDİ

A. KANUN

I. Genel Olarak Kanun Kavramı.....	272
1. Kanun Kavramı.....	272
2. Kanunun Özellikleri.....	273
a) Yazılı Olma.....	273
b) Genel (<i>Soyut</i>) Olma.....	274
c) Sürekli Olma	275
II. Geçerlik Dereceleri Bakımından Kanun Çeşitleri.....	275
1. Anayasa	276
2. Diğer Kanunlar	277
III. Genel Anlamda Kanun Çeşitleri.....	278
1. Süreli-Süresiz Kanunlar	278
a) Süreli Kanun	278
b) Süresiz Kanun	279
2. Milli Kanunlar-Milletlerarası Antlaşmalar.....	279
a) Milli Kanunlar.....	279

b) Milletlerarası Antlaşmalar.....	279
3. Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK).....	280
4. Kanuna Eşit Metinler	281
a) Kanun Gücünde Metin	281
b) Geçici Metin.....	281
IV. Kanun Yapma.....	281
1. Kanun Yapma Yöntemleri	281
a) Somut Olay (<i>Kazuist</i>) Yöntemi	281
b) Soyut Kural Yöntemi	282
2. Kanunların Yapılışı Süreci.....	283
a) Yetki.....	283
b) Teklif.....	283
c) Komisyon İncelemesi.....	283
d) Genel Kurulda Görüşülmesi.....	284
e) Cumhurbaşkanınca İncelenmesi ve Yayınlanması	284
V. Kanunlaştırma Hareketleri.....	284
1. Kanunlaştırma Kavramı.....	284
2. Kanunlaştırma Kavramının Anlamı.....	285
a) Genel Anlamda Kanunlaştırma.....	285
b) Kanunlaştırma Kavramı Daha Dar ve Özel Anlamında da Kullanılmaktadır	285
3. Kanunlaştırma Nedenleri	286
4. Kanunlaştırma Yöntemi.....	287
a) Muhafazakar Yöntem.....	287
b) Devrimci Yöntem	287

---

5. İktibas	288
a) Genel Olarak	288
b) İktibas Nedenleri	289
aa) Değişme ve Modernleşme İsteği.....	289
bb) Dış Baskı Etkisi	291
cc) Bağımsızlık Talebi	291
c) İktibasın Çeşitleri	291
6. Tarihte Kanunlaştırma Örnekleri	292
a) Hamurabi Kanunları	292
b) Roma Hukukunda Kanunlaştırma	294
aa) Eski Hukuk Dönemi	295
bb) Corpus Iuris Civilis.....	296
c) Almanya’da Roma Hukukunun İktibası (<i>Reception</i>)	297
aa) Genel Olarak	297
bb) Roma Hukukunun Kabulü.....	298
cc) Müşterek Hukuk.....	299
dd) Karşı Hareketler.....	299
i) Doğal Hukuk Okulu	299
ii) Tarihçi Hukuk Okulu	300

B. İÇTİHATLAR

I. Yargısal İctihatlar	300
1. Hukukun Kaynağı Olamayacağı İddiası	301
2. Hukukun Kaynağı Olacağı İddiası.....	301

II. Yüksek Dereceli Mahkemeler ve İçtihat Hukuku.....	303
1. Yargıtay (<i>Temyiz Mahkemesi</i>) ve Yargıtay Kararları.....	304
a) Daire Kararları.....	304
aa) Onaylama	304
bb) Bozma.....	304
b) Genel Kurul Kararları	305
aa) Özel Daireler Genel Kurulu (<i>Küçük Genel Kurul</i>).....	305
bb) Büyük Genel Kurul (<i>İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu</i>).....	305
c) İçtihat Birleştirme Kararları:	305
2. Danıştay	306
3. Uyuşmazlık Mahkemesi.....	306
4. Sayıştay	307
5. Anayasa Mahkemesi.....	307
III. Bilimsel İçtihatlar	308
1. Şerhler (Komanterler).....	309
2. Sistematik Eserler.....	309
3. Monografiler	309
4. Makaleler	310
5. İçtihat Derlemeleri.....	310
6. Bibliyografyalar (<i>Kaynakçalar, Kitabiyat</i>)	310

BEŞİNCİ BÖLÜM

A. HUKUKUN KOLLARA AYRILMASI

I. Genel Olarak.....	311
-----------------------------	------------

II. Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı Ölçütleri	315
1. Menfaat Ölçütü ya da Kuramı	315
2. Hâkimiyet (<i>Egemenlik</i>) Ölçütü	317
3. İrade Özgürlüğü Ölçütü.....	318
4. Eşitlik Ölçütü.....	319
5. Pragmatik Ölçüt	320
III. Ayrımı Reddeden Görüşler.....	321
IV. Ayrımın Değerlendirilmesi.....	322
1. Bilimsel Açıdan	322
2. Yeni Hukuk Dalları Açısından	322
3. Hukuk Öğrenimi Açısından.....	323
4. İlişki Açısından	323
a) Emredicilik-Üstünlük ve Eşitlik Yönünden.....	323
b) Taraf Yönünden	323
c) Kamu Yararı-Özel Menfaat Yönünden	324
d) Uygulanma Yönünden.....	325
V. Türk Hukukunda Ayrımın Yeri.....	326

B. KAMU HUKUKU-ÖZEL HUKUK AYRIMI

I. Kamu Hukuku Bölümü.....	327
1. Anayasa Hukuku	328
a) Genel olarak Anayasa.....	328
aa) Maddi Yönden	328
bb) Şekli Yönden	329
b) Üç Boyut Temelinde	329

aa) Mahiyet Bakımından.....	329
bb) Değer (<i>Kıymet</i>) Bakımından	329
cc) Şekil Bakımından	329
c) Anayasanın Kapsamı.....	330
aa) Devletin Yapısı.....	330
bb) Devletin Şekli.....	330
cc) Devletin Siyasi Rejimi.....	330
dd) Yüksek Devlet Organlarının	330
ee) Kamu Özgürlükleri	330
d) Anayasal Üç Erk (<i>Organ, Merci</i>)	331
aa) Yasama Erki	331
bb) Yargı Erki	331
cc) Yürütme Erki.....	331
e) Üç Erkin İlişkileri	331
2. Türk Anayasa Hukukunun Tarihi Gelişimi.....	332
a) Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	332
aa) Sened-i İttifak	332
bb) Tanzimat ve Islahat Fermanları.....	333
cc) Kanun-i Esasi-I.Meşrutiyet ve II.Meşrutiyet.....	333
b) Cumhuriyet Dönemi	334
aa) 1921 Anayasası.....	334
bb) 1924 Anayasası	334
cc) 1961 Anayasası.....	334
dd) 1982 Anayasası	335
ee) 1961 ve 1982 Anayasalarının Karşılaştırılması.....	335

---

i) Ayrıntılı Olma.....	335
ii) Kazuist Olma	335
iii) Kanuncu Olma.....	336
iv) Sert Anayasa	336
3. 1982 Anayasasına Göre Devletin Temel Nitelikleri.....	337
a) Cumhuriyetçilik.....	337
b) Anayasanın Dayandığı Diğer Temel İlkeler	338
aa) Temel Haklara Bağlılık İlkesi.....	339
bb) Atatürk Milliyetçiliğine Bağlılık İlkesi.....	339
cc) Demokratik Devlet İlkesi	340
dd) Laik Devlet İlkesi	340
ee) Sosyal Devlet İlkesi.....	341
ff) Hukuk Devleti İlkesi	341
4. Anayasaya Göre Devlet Organları	342
a) TBMM	342
b) Cumhurbaşkanı	342
c) Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar	344
d) Yargı Organları	344
e) Diğer Anayasal Kuruluş ve Organlar	345
1982 Anayasasında Yapılan Değişiklikler	345
II. İdare Hukuku	363
1. Genel Olarak İdare Kavramı.....	363
2. İdare Hukukunun Konusu.....	363
a) Kamu İdaresi	364
b) Özel İdare	364

c) İkisi Arasında Fark.....	364
aa) Kamu Yararı-Özel Yarar.....	364
bb) Kamu Gücü.....	364
cc) Üstünlük-Eşitlik.....	364
dd) Bağlılık-Serbestlik.....	364
3. İdare Hukuku Tanımı.....	365
a) Geniş Anlamda	365
b) Dar Anlamda	365
4. İdare Örgütü (Teşkilatı)	365
a) Genel İdare	365
aa) Merkez Örgütü.....	365
bb) Taşra Örgütü	366
cc) Yurtdışı Örgütü.....	366
b) Mahalli İdareler	367
5. İdare Personeli.....	367
6. İdarenin Denetimi.....	367
a) Yargı Dışı Denetim	368
aa) İdari Denetim.....	368
bb) Siyasal Denetim	368
cc) Kamuoyu Denetimi.....	368
b) Yargısal Denetim.....	369
III. Ceza Hukuku	369
1. Genel Olarak	369
2. Ceza Hukukunun Özellikleri.....	371
3. Suç ve Suçun Unsurları.....	371

---

a) Maddi unsur	372
b) Manevi unsur	372
c) Kanunilik unsuru	372
4. Ceza ve Ceza Kuramları.....	372
a) Toplumsal Sözleşme Görüşü	373
b) Kefaret Görüşü.....	373
c) Toplum Koruma Görüşü.....	373
d) Önleme ya da İbret Alma Görüşü	373
e) Islah Görüşü.....	373
5. Ceza Ehliyeti.....	373
a) Temyiz Kudreti	374
b) Yaş Durumu.....	374
6. Ceza Hukukunun Bölümleri	374
IV. Kriminoloji	375
V. Yargılama (Muhakeme) Hukukları.....	376
1. Medeni Yargılama Hukuku	377
2. Ceza Yargılama Hukuku	379
3. İdari Yargılama Hukuku.....	381
a) İdari davalar	381
aa) İptal davası.....	381
bb) Tam yargı davası	382
cc) İdari Sözleşmeden Doğan Davalar.....	382
b) İtiraz veya Temyiz Mercii	382
c) Yürütmenin Durdurulması.....	382

VI. İcra-İflas Hukuku	383
1) İcra Takibi (<i>Cüzi İcra</i>).....	384
2) İflas Takibi (<i>Külli İcra</i>)	384
3) Bölümleri	384
a) İlamlı icra	384
b) İlamsız icra	384
VII. Genel Kamu Hukuku (<i>Devlet Hukuku</i>)	384
1. Devlet.....	385
2. Devletin Unsurlar	386
a) Halk (<i>İnsan topluluğu</i>)	386
b) Ülke:.....	387
c) Hâkimiyet ya da Egemenlik	387
3. Devlet Yönetiminin İlkeleri	388
a) Klasik Demokrasi İlkeleri	388
aa) İnsan hak ve özgürlüklerine bağlılık.....	389
bb) Seçim ve Temsil.....	389
cc) Çok Partili Sistem.....	389
dd) Kanun Önünde Eşitlik	390
b) Marksist Demokrasilerde	390
VIII. Devletler Hukuku.....	390
IX. Sosyal Güvenlik Hukuku.....	392
X. Mali Hukuk	394

B. ÖZEL HUKUK BÖLÜMÜ

I. Medeni Hukuk.....	396
1. Kişiler (Şahıslar) Hukuku.....	399
2. Aile Hukuku	400
3. Miras Hukuku	400
4. Eşya Hukuku.....	401
II. Borçlar Hukuku.....	402
III. Ticaret Hukuku.....	403
IV. Devletler Özel Hukuku.....	404
1. Tabiiyet (Uyrukluk, Vatandaşlık) Hukuku.....	405
2. Yabancılar Hukuku	405
3. Kanunlar İhtilafı-Çatışması (Bağlama Kuralları)	405

C. KARMA HUKUK BÖLÜMÜ

I. İş Hukuku.....	408
1. Genel Olarak.....	408
2. İş Hukukunun Başlıca Konuları.....	410
a) İş Sözleşmesi (Hizmet Akdi)	410
b) Sendikalar	410
c) Toplu İş Sözleşmesi.....	411
d) Grev Hakkı ve Lokavt.....	412
3. İş Hukukunun Bölümleri.....	412
II. Fikri Mülkiyet Hukuk	413
III. Çevre Hukuku	414

ALTINCI BÖLÜM

A. HUKUKUN TEMELİ

I. Hukuku Bilinçli Bir İrade Ürünü Olarak Gören Kuramlar	417
1. Tanrısal İrade Kuramı.....	417
2. Kişisel İrade Kuramı.....	418
3. Genel İrade Kuramı	418
II. Hukuku İrade Dışı Sayan Kuramlar	419
1. Doğal Hukuk Kuramı	419
2. Tarihsel Hukuk Kuramı	419
III. Pozitivist Kuramlar	420
1. Hukuki Pozitivizm.....	420
2. Sosyolojik Pozitivizm.....	420

B. HUKUKTA YORUM

I. Genel Olarak	421
II. Yorum Çeşitleri	423
1. Yasama Yorum (Teşri' Tefsir).....	424
2. Yargısal Yorum (Kazai Tefsir)	425
3. Bilimsel Yorum (İlmi Tefsir).....	426
III. Yorum Yöntemleri	426
1. Deyimsel Yorum Yöntemi (Lafzi Tefsir Usulü).....	426
2. Mantıki Yorum Yöntemi.....	427
3. Kavramcı Yorum Yöntemi.....	427
4. Amaçsal Yorum Yöntemi	428

---

5. Menfaatler İçtihadı Yöntemi	429
6. Tarihsel Yorum Yöntemi.....	429
IV. Yorumda Yararlanılan Mantık Kuralları.....	430
1. Genel Olarak.....	430
2. Hukuki Muhakeme ve Mantık İlkeleri.....	433
a) Kıyas (Tasım, Analogie).....	433
b) Öncelik/Evleviyet Yolu (Argumentum a fotiori).....	434
c) Aksiyle Kanıt Yolu (Argumentum a contrario)	435
V. Hakimin Takdir Yetkisi.....	435
1. Genel Olarak.....	435
2. Takdir Yetkisinin Kullanım Şartları	436
VI. Hakimin Hukuk Yaratması (Kural Koyma Yetkisi).....	437

YEDİNCİ BÖLÜM

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI VE KURUMLARI

A. HUKUKİ İLİŞKİLER

I. Genel Olarak.....	439
II. Hukuki İlişkinin Unsurları.....	440
III. Hukuki Olay.....	441
1. Genel Olarak.....	441
2. Hukuki Olayın Ayrımı	443
a) Doğa Olayı.....	443
b) İnsan Davranışı	443
IV. Hukuki Eylem.....	443
1. Genel Olarak.....	443

2. Hukuki Eylem Çeşitleri	444
a) Hukuka Uygun Eylemler.....	444
aa) İrade Açıklamaları (Beyanı).....	445
aaa) Hukuki İşlemler.....	446
bbb) Hukuki İşlem Benzeri Eylemler	447
ccc) Maddi Eylemler.....	447
bb) Bilgi, Düşünce veya Tasarı Açıklamaları.....	447
cc) Duygu Açıklamaları.....	448
b) Hukuka Aykırı Eylemler	449
aa) Haksız Eylemler	449
bb) Sözleşmeye Aykırı Eylemler	450
V. Hukuki İşlemler.....	451
1. Genel Olarak	451
2. Hukuki İşlemlerin Özellikleri.....	452
3. Hukuki İşlemin Unsurları	452
a) Kurucu Unsurlar	453
aa) Bir İradenin Bulunması.....	453
bb) İradenin Açıklanması	453
cc) İrade ve Beyanın Birbirine Uyması	454
i) İrade Kuramı	455
ii) Açıklama/Beyan Kuramı	455
iii) Güven Kuramı.....	456
b) Geçerlilik Unsurları	456
aa) Genel Unsurlar.....	456
aaa) Ehliyet.....	456

---

bbb) Aykırı ve İmkânsız Olmama.....	456
ccc) Sakatlanmamış Olma	457
ddd) Muvazaa.....	457
bb) Özel Unsurlar	457
c) Tamamlayıcı Unsurlar	457
4. Hukuki İşlemin Sakatlığı.....	458
a) İradede Kasdi Uygunsuzluk.....	458
aa) Muvazaa	458
bb) Gizli Kayıttaysa.....	459
cc) Şaka	459
b) Kasdi olmayan Uygunsuzluk.....	459
aa) Hata	460
bb) Hile.....	460
cc) Tehdit.....	460
VI. Hukuki İşlemlerin Türleri	460
1. Özel Hukuk İşlemleri	460
a) Gerekli İrade Beyanına Göre	461
aa) Tek Taraflı Hukuki İşlem	461
bb) Çok Taraflı Hukuki İşlemler	463
aaa) Sözleşmeler.....	463
bbb) Kararlar	464
b) Sağlararası ve Ölüme Bağlı Hukuki İşlemler	465
aa) Sağlararası Hukuki İşlemler	465
bb) Ölüme Bağlı Hukuki İşlemler	465
c) Sebebe Bağlı Olan ve Olmayan Hukuki İşlemler	466

d) İvazlı Hukuki İşlemler-İvazsız Hukuki İşlemler	468
e) Taahhüt ve Tasarruf İşlemleri.....	468
aa) Taahhüt İşlemleri.....	469
bb) Tasarruf İşlemleri.....	469
2. Kamu Hukuku İşlemleri.....	470
a) Yasama İşlemleri	471
b) Yargı İşlemleri.....	472
c) Yönetim ya da Yürütme İşlemleri	473
aa) Tek Taraflı İdari İşlemler.....	474
i) Bireysel İdari İşlemler	474
ii) Düzenleyici İdari İşlemler.....	474
bb) Çok Taraflı İdari İşlemler.....	474
VII. Hukuki İşlem Ehliyeti	475
VIII. Hukuki İşlemlerde Şekil	476
1. Geçerlilik Şekli.....	476
2. Kanuni Şekil.....	477
3. İspat Şekli.....	478
4. Kararlaştırılan Şekil.....	478
IX. Hukuki İşlemlerin Geçersizliği.....	479
1. Yokluk	479
2. Butlan.....	480
3. İptal Edilebilirlik	481
4. Noksanlık (Askıda Etkisizlik).....	481
5. Kısmi Butlan	482

SEKİZİNCİ BÖLÜM

A. HAKLAR

I. Genel Olarak.....	483
II. Hak Kavramı ve Kuramlar.....	485
1. İrade Kuramı.....	486
2. Menfaat Kuramı.....	487
3. Karma Kuram.....	489
4. Kant'a Göre Hak.....	490
5. Hukuki İlişki Kuramı.....	491
6. Hakları Reddeden Görüşler.....	492
III. Hakkın Unsurları.....	493
1. Hak Sahibi İçin Bir Menfaatin Bulunması.....	493
2. Hak Sahibine Belirli Bir Kudret ve Yetki Vermesi.....	493
3. Hakkın Hukuk Düzenince Tanınması.....	494
IV. Hakların Çeşitleri.....	495

B. KAMU HAKLARI

I. Genel Olarak.....	495
II. Kişilerin Topluma Karşı Hakları.....	497
1. Kişisel Kamu Hakları.....	497
2. Sosyal ve İktisadi Kamu Hakları.....	497
3. Siyasal Kamu Hakları.....	498
III. Devletin Kişilere Karşı Hakları.....	498

C. ÖZEL HAKLAR

I. Niteliklerine Göre Özel Haklar	501
1. Mutlak Haklar	501
a) Kavram	501
b) Özellikleri.....	502
aa) Geniş İktidar ve Yetki Sağlar:	502
bb) Herkese Karşı Yöneltilir.....	502
cc) Sayıları Yasaca Belirlenir	503
c) Çeşitleri	503
aa) Mallar Üzerindeki Mutlak Haklar	503
aaa) Maddi Mallar Üzerindeki Mutlak Haklar:	504
i) Mülkiyet Hakkı	504
ii) Sınırlı Ayni Haklar.....	505
bbb) Maddi Olmayan Mallar Üzerindeki Mutlak Haklar	508
i) Fikri Haklar.....	509
ii) Salt Fikri Eserler	510
iii) İhtira ve İcatlar.....	510
iv) Fikri Hakların Korunması.....	511
bb) Kişiler Üzerindeki Mutlak Haklar:.....	511
aaa) Hak Sahibinin Kendi Kişiliği Üzerindeki Hakları	512
bbb) Başka Kişiler Üzerindeki Mutlak Haklar	512
i) Velayetten Doğan Mutlak Haklar	513
ii) Vesayetden Doğan Mutlak Haklar.....	514
iii) Ev Başkanlığı Mutlak Hakları	514

---

2. Nisbi Haklar.....	515
3. Nisbi Hakların Çeşitleri.....	515
a) Borç İlişkisinden Doğan Nisbi Haklar.....	516
i) Hukuki İşlemlerden Doğan Haklar ve Borçlar.....	516
ii) Haksız Eylemden Doğan Haklar ve Borçlar	517
iii) Sebepsiz İktisaptan Doğan Haklar ve Borçlar (Zenginleşme).....	517
b) Aile İlişkisinden Doğan Nisbi Haklar	518
c) Miras İlişkisinden Doğan Nisbi Haklar	519
d) Eşya Hukukundan Doğan Nisbi Haklar	519
3. Nisbi Hakların Mutlak Haklardan Farkı.....	520
a) Yönelme Bakımından.....	520
b) İhlal Bakımından.....	521
c) Sayıları Bakımından	521
d) Konuları Bakımından	522
II. Konularına Göre Özel Haklar	522
1. Malvarlığı Hakları.....	523
2. Kişilik Hakları:	525
III. Kullanım Amaç veya Etkisine Göre Haklar	526
1. Üstünlük Sağlayan Haklar.....	527
2. Düzenleme Hakları	528
a) Yenilik Doğuran Haklar	529
aa) Kurucu Yenilik Doğuran Haklar.....	529
bb) Değiştirici Yenilik Doğuran Haklar.....	530
cc) Bozucu Yenilik Doğuran Haklar	530

b) Def'i Hakları.....	531
aa) İnkâr	531
bb) İtiraz.....	531
cc) Dar Anlamda Def'i	532
IV. Hakkın Bağımsızlığına Göre	532
1. Bağımsız Haklar	532
2. Bağımlı Haklar	533
a) Alacağa Bağlı Haklar	533
b) Borç İlişkinine Bağlı Haklar.....	533
c) Eşyaya Bağlı Haklar:	534

D. HAK SAHİBİ

I. Hak Sahibi Kavramı.....	534
II. Hak Sahibi Çeşitleri	535
1. Gerçek Kişiler	536
a) Kişilik Kavramı ve Kişiliğin Kazanılması	536
b) Gerçek Kişilerin Ehliyetleri	538
aa) Hak Ehliyeti.....	538
bb) Fiil Ehliyeti	539
aaa) Ayırt Etme Gücü	540
bbb) Erginlik.....	541
ccc) Kısıtlı Olmamak	542
cc) Fiil Ehliyetine Sahip Olma Yönünden Gerçek Kişilerin Sınıflandırılması.....	542
aaa) Tam Ehliyetliler.....	543

---

bbb) Tam Ehliyetsizler	543
ccc) Sınırlı Ehliyetliler.....	544
ddd) Sınırlı Ehliyetsizler.....	545
2. Kişiliğin ve Hakların Korunması	545
a) Kişiliğin İç Korunması	546
b) Kişiliğin Dış Korunması.....	548
3. Tüzel Kişiler	549
a) Tüzel Kişi Kavramı	549
b) Hukuk Sistemleri ve Tüzel Kişilik.....	550
aa) Roma Hukukunda Tüzel Kişilik	551
bb) Cermen Hukukunda Tüzel Kişilik.....	552
cc) İslam/Osmanlı Dönemi Hukukunda Tüzel Kişilik.....	553
4. Tüzel Kişiliğin Niteliklerini Açıklayan Kuramlar	554
a) Bir Amaca Adanan Malvarlığı Kuramı	555
b) Varsayım (Fiction, Faraziye) Kuramı	556
c) Gerçeklik Kuramı.....	557
d) Hukuki Gerçeklik Kuramı	559
5. Tüzel Kişilerin Başlangıçlı Sistemleri.....	560
a) Ruhsat (Müsaade, İzin) Sistemi	560
b) Tescil Sistemi.....	561
c) Serbest Kuruluş Sistemi.....	561
6. Tüzel Kişilerin Türleri.....	561
a) Kamu Hukuku Tüzel Kişileri.....	562
aa) Kamu İdareleri	564
i) Devlet	564

ii) İl.....	565
iii) Belediyeler	565
iv) Köyler	565
bb) Kamu Kurumları	565
b) Özel Hukuk Tüzel Kişileri	566

E. HAKKIN KONUSU

I. Hakkın Konusu Kavramı.....	567
II. Hakkın Konusu Olarak Eşya Türleri.....	568
1. Taşınır-Taşınmaz Mallar.....	569
a) Taşınır Mallar (Menkul Mallar).....	569
b) Taşınmaz Mallar (Gayrimenkul Mallar).....	569
2. Bağımsız Olan ve Olmayan Mallar	570
a) Bağımsız Eşya	570
b) Bağımsız Olmayan Eşya	570
aa) Bütünleyici Parça.....	570
bb) Eklenti (Teferruat).....	570
3. Benzeri Olan ve Olmayan Mallar.....	571
4. Sahipli Olan ve Olmayan Mallar.....	571
5. Kamu Malları-Özel Mallar.....	572

DOKUZUNCU BÖLÜM

HAKLARIN KAZANILMASI VE YİTİRİLMESİ

A. HAKLARIN KAZANILMASI

I. Genel Olarak.....	573
-----------------------------	------------

---

1. İradeye Bağlı Olmayan Olgular.....	573
2. İradeye Bağlı Olgular.....	574
II. Hakların Kazanılması Şekli	575
1. Hakkın Asli Yoldan Kazanılması	575
2. Hakkın Devir Yoluyla Kazanılması.....	576
a) Devir Yoluyla ve Tesis Yoluyla Geçirim	577
aa) Devir Yoluyla Geçirim.....	577
bb) Tesis Yoluyla Geçirim.....	577
b) Tikel (Cüz’i)-Tümel (Külli) Geçirim	577
aa) Tikel Geçirim.....	577
bb) Tümel Geçirim.....	577
3. Tesisen Kazanma	579

B. HAKLARIN YİTİRİLMESİ ŞEKLİ

I. Hukuki Olaylarla Hakkın Yitirilmesi	580
1. Ölüm.....	580
2. Eşyanın Yok Olması	580
3. Zorlayıcı Neden ve Kaza.....	581
4. Zamanaşımı	582
II. Hukuki Eylemlerle Hakkın Yitirilmesi.....	583
III. Hukuki İşlemlerle Hakkın Yitirilmesi.....	583

C. HAKLARIN KAZANILMASI VE “İYİ NİYET” İLKESİ

I. “İyi Niyet” Kavramı.....	584
1. Birinci Yaklaşım	585

2. İkinci Yaklaşım	585
II. İyi Niyetin Şartları	586
1. Hukuki Eksiklik: Bir Hakkın Kazanılmasına Engel Olabilecek Bir “Hukuki Eksiklik”in Varlığı.....	586
2. Eksikliği Bilmeme: Hukuki Eksikliğin Varlığını Bilmeme.	586
3. Nesnel Özen ve Bilmeme: Nesnel Özenin Gösterilmesine Rağmen Hukuki Eksikliği Bilmeme.....	586
III. İyi Niyetin Korunması	587
1. Dürüst Düşünce ve Niyetin Korunması	587
2. Karşı Tarafın Davranışı da, İyi Niyetin Korunmasını Gerekli Kılabilir	587
3. İşlem Güvenliğinin Korunması	587
4. Kamu Güveninin Korunması	587
5. Hukuki Güvenlik	588

D. HAKLARIN KULLANILMASI VE DÜRÜST DAVRANMA İLKESİ

I. Genel Olarak.....	589
II. Dürüst Davranma İlkesi (MK.m.2/I).....	591
III. Hakkın Kötüye Kullanılması.....	592
1. Genel Olarak	592
2. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Şartları	593
a) Hakkın Var Olması	593
b) Dürüstlük Kuralına Aykırı Kullanma	593
3. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Tezahürleri.....	594
4. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Yaptırımını.....	596

E. HAKKIN KORUNMASI VE DAVA HAKKI

I. Hakların Korunması.....	597
1. Hakların, Hak Sahibine Karşı Korunması.....	598
2. Hakların Başkalarına Karşı Korunması.....	599
a) Hakların Başkalarına Karşı Hak Sahibinin Talebiyle Korunması.....	599
b) Hakların Bizzat Hak Sahibinin Fiiliyle Korunması	601
aa) Meşru Savunma	601
bb) Zaruret/Zorunluluk Hali.....	603
i) Çok Yakın Tehlike.....	604
ii) Kaçınılmazlık.....	604
iii) Korunan Menfaatin Üstünlüğü	604
cc) Kuvvet Kullanarak Hakkı Koruma	605
II. Hakların Dava Yoluyla Korunması (Dava Hakkı).....	606
1. Hakların Kamu Hukuku Davalarıyla Korunması	608
a) Anayasa Mahkemesinde Hakların Korunması Davaları ..	609
b) İdare Hukuku Alanında Hakların Korunması Davaları....	610
i) İptal Davaları.....	610
ii) Tam Yargı Davaları.....	610
c) Ceza Mahkemelerinde Açılacak Davalarla Hakların Korunması.....	611
2. Hakların Özel Hukuk Davalarıyla Korunması	612
a) Edim (Eda, İfa) Davaları.....	612
b) Tespit Davaları.....	613
c) Yenilik Doğuran (İnşai) Davalar.....	614

III. Davaya Karşı Savunma Yolları.....	614
1. İnkâr.....	615
2. İtiraz.....	616
3. Def'i.....	616
Kaynaklar.....	619